

EXPLANATIONS RELATED TO THE NEED OF LEGAL INTERPRETATION

Lucreția Dogaru

Prof., PhD, UMFST Târgu Mureș

Abstract: The legal norms that regulate the inter-human relations are fixed in different normative acts, so that, the legislator uses his own prescriptive language, through who establishes the legal institutions in those normative acts in his own way, as well as delimits the components of it by the legal definitions. The legal normative sentences are formulated, promulgated and applied by using grammatical sentences thus being dependent on the structured and organized language, according to some rules. The normative acts are made up of words, sentences and grammatical phrases that have meanings imposed by the legislator and acceptable by their recipients.

That is why the Interpretation of Law - as a work of theory and jurisprudence - which seeks to highlight the authentic sense of normative texts, to find its spirit and the spirit of the author, the authentic juridical meaning of the facts, the behavior of the author and the significant legal connection of these meanings. Being a rational work, the legal interpretation operation is focused on two main directions: on the content of the regulations in force and on the concrete facts to which it refers and this content applies.

The entire interpretation activity is focused to finding out its own meaning, the real meaning of the hypotheses, provisions and sanctions contained in the legal norms.

In this paper we will try to present and analyze the premises of the institution of legal interpretation, by analyzing the specificity of the legal language.

Keywords: interpretation, legal language, legal system, legal theory, methods.

1. Premise ale interpretării juridice¹

Sub aspect metodologic, orice teorie rămâne valabilă în liniile ei fundamentale. Astfel, teoria științelor naturii cu toate că este diferită de teoria științelor sociale sau psihologice, acestea se specifică unei teorii generale care fundamentează orice specificitate.

Elaborarea oricărei teorii științifice² presupune construirea un sistem de enunțuri care să constituie un model explicativ despre domeniul ce se cere a fi explicat. Desigur că, teoriile științifice trebuie să corespundă realității la care se referă și să permită testarea lor cu realitatea respectivă și totodată, să facă predicții observabile sau măsurabile despre acea realitate; întrucât, în caz contrar, teoria intră în contradicție cu domeniul la care se referă și va trebui astfel, respinsă sau adaptată.

Teoriile juridice au un anumit specific care relevă dubla lor semnificație, factuală și normativă³, fiind testabile în concomitență și durată juridică. Problema termenilor cuprinși în teoriile juridice este cea referitoare la producerea și fixarea semnificațiilor rezultate din interpretările domeniilor juridice, semnificații ce privesc funcțiile termenilor și participarea lor la activitatea legislativă și judiciară.

¹Dogaru, L., Mihai, Gh., *Norma juridică și interpretarea ei*, Editura Universul Juridic, București, 2015, pp. 157-162.

² Teoria științifică se definește ca un ansamblu de ipoteze alcătuit un sistem logic organizat; a se vedea, Pârvu, I., *Semantica și logica științei*, Editura Politică, București, 1974, pp. 109-110.

³Popescu, S., & colectiv autori, *Teoria generală a dreptului*, Editura Pro Universitaria, București, 2016, pp. 9-11, consideră că științele juridice au caracter normativ.

Întrucât normele juridice care reglementează raporturile juridice sunt fixate în acte normative diferite, legiuitorul folosește un limbaj prescriptiv propriu prin care fixează instituțiile în cuprinsul actelor normative pe care le elaborează și totodată, delimitează într-un mod propriu componentele sale prin definiții legale⁴.

Continuăm în a afirma că, un sistem de drept aflat în vigoare într-un stat anume, este la rândul său un subsistem al unui sistem de drept, cu dinamica și cu structura sa. În doctrina franceză, sunt abordări în sensul că⁵: „*La loi peut bien avoir un caractère national; le droit, lui, ne s'identifie jamais en fait à la loi. La science du droit a, par sa nature même de science, un caractère transnational. Ce qui est édicté, écrit, jugé dans un autre pays, de même structure et de même tradition que le nôtre, peut influencer sur la manière dont le droit de notre pays sera expliqué, interprété et parfois renouvelé en dehors même de toute intervention du législateur*” În același context sunt invocate și meta-sistemele sistemelor de drept⁶, denumite familii de drept (cum este de pildă, dreptul romano-germanic, dreptul Common-Law, dreptul socialist sau cel tradiționalist), sens în care se susține că: „*Il n'existe pas d'opposition irréductible entre le système français et le système germanique... Différent par sa technique du droit français, le droit anglais repose cependant sur les mêmes principes inspirés de la civilisation chrétienne, de la démocratie libérale et de l'individualisme*”.

O teorie juridică este reprezentare și comunicare într-o limbă națională, transformând obiectul real în obiect al cunoașterii și reprezentării acestuia prin intermediul unor modele abstracte și prin comunicarea acestora.

Se poate elabora de pildă, o teorie juridică care are ca obiect instituția juridică a proprietății, astfel cum aceasta este fixată în termenii actelor normative ale unui drept național, drept care dacă are elemente comune cu alte sisteme de drept național, prezintă interes cognitiv pentru alte teorii juridice, ce au ca obiect de studiu instituția proprietății din dreptul lor național. Desigur că se poate elabora și o teorie juridică a instituției proprietății în drept, situație în care limbajul teoretic este un metalimbaj al limbajelor tuturor sistemelor de drept; o astfel de teorie se numește teorie de drept comparat.

Orice știință, poate conține mai multe teorii concomitente referitoare la domeniul ei de cercetare sau la un segment al domeniului, teorii ce pot fi contradictorii, fără ca acest lucru să îi afecteze statutul. În ceea ce privește categoria științelor juridice, se impun unele reflecții metodologice. De pildă, când spunem drept civil, ne putem referi la un drept civil universal, ori la dreptul civil ce este specific pentru mai multe societăți etatizate; suntem astfel în situația cercetării științifice a „dreptului civil”, abstractizând aspectele sale specifice sau cantonând în aceste specificități; putem spune că, în primul caz nu există o știință despre dreptul civil, iar în al doilea caz există tot atâtea științe despre dreptul civil câte specificități există. În mod categoric, fiecare știință are în cuprinsul său numeroase teorii care se contrazic sau care nu se contrazic, atâta vreme cât reglementările analizate se află în vigoare. Desigur că este dificil de știut cât de teorii juridice sunt respectivele și cât de specifice sunt științele privind dreptul civil.

Dacă declanșăm o analiză a dreptului dintr-un stat, constatăm că acesta nu este totuna cu

⁴De pildă, teoriile de dreptul familiei, utilizează un limbaj descriptiv categorial cu scopul de a dezvălui semnificațiile limbajului prescriptiv și al componentelor sale; astfel, teoria privind dreptul familiei franceze va uza categoria de familie conform cu definirea instituției familiei formulate de legiuitorul francez, spre deosebire de legiuitorul german care va fi luat în considerare de către teoreticianul german; astfel rezultă două teorii ce folosesc termeni diferiți, teorii a căror comunicare este greoaie.

⁵David, R., *Les grands systèmes de droit contemporain*, Librairie Dalloz, Paris, 1982, pp. 9. Nu toate teoriile acceptă că știința dreptului are caracter transnațional ori că aceasta depinde de izvoarele materiale și de limba destinatarului, a se vedea, Platon, *Legile*, traducere, Editura Univers Enciclopedic, București, 2010. Teoria juridică este reprezentare și comunicare într-o limbă națională, transformând obiectul real în obiect al cunoașterii și reprezentării sale prin intermediul unor modele abstracte și prin comunicarea acestora.

⁶Chabas, F., *Leçons de droit civil*, Montchrestien, Paris, 1991, pp. 105.

dreptul aceluia stat, care prevalează față de primul. În structura dreptului intră ramurile de drept, care sunt subsisteme ale sistemului dreptului, precum și instituțiile juridice care sunt la rândul lor subsisteme în raport cu ramurile dreptului, în timp ce normele juridice constitutive ale unui sistem de drept etatic sunt sub semnul acelei puteri de stat, putere ce exprimă voința generală. Pornind de la astfel de aprecieri, admitem că nu este posibilă o teorie juridică despre instituția juridică a proprietății în universalitatea sa, ci una despre realitatea românească, franceză, engleză etc., care relevă valoare cognitivă deoarece își cercetează obiectul în întreaga extensiune a dreptului pozitiv.

Limbajele naturale exprimă și transmit anumite semnificații⁷ specifice unei comunități culturale, iar gândirea se adresează prin intermediul limbajului natural, care diferă de la o comunitate la alta. Afirmăm că limbajul juridic nu este alcătuit doar din propoziții gramaticale, orice normă juridică fiind o idee normativă, exprimată în formă propozițională logică prin propoziții gramaticale⁸.

A învăța interpretarea juridică înseamnă a învăța calea de acces la înțelegerea semnificațiilor juridice ale tuturor semnelor sau simbolurilor (entităților) ce le poartă (acte normative, acte de conduită, documente, obiecte materiale etc.)⁹, entități ce reprezintă un conținut abstract de gândire printr-un mod concretizat¹⁰.

Toate propozițiile normative juridice sunt promulgate și aplicate folosindu-se propozițiile gramaticale, astfel că ele sunt dependente de limbajul structurat și organizat conform unor reguli. În plus, norma juridică este polisemantică și posedă de multe ori ambiguitate¹¹.

2. Despre limbajul juridic¹²

Limbajele vorbite prin care se exprimă, se transmit și se comunică semnificațiile, constituie limbile. Vorbirea este actul de utilizare individuală și concretă a limbii, specific unei comunități date, iar gândirea are loc și se adresează cu ajutorul limbajului natural, ce diferă de la o comunitate la alta. Formularea lingvistică a unei norme juridice este o propoziție normativă ce este exprimată printr-o propoziție gramaticală ce este caracteristică unei gramatici¹³. Vorbind despre limbajul juridic, menționăm că acesta nu este alcătuit numai din propoziții gramaticale care exprimă norme juridice, însă orice normă juridică este exprimată prin propoziții gramaticale care fixează propozițiile normative juridice.

Orice cuvânt are atât un sens de bază cât și sensuri contextuale, ce variază de la un context la altul; sensul sau înțelesul unui cuvânt are două fațete: cognitiv și afectiv¹⁴. Propozițiile normative juridice sunt promulgate și aplicate folosindu-se propozițiile gramaticale scrise. Limbajul gramatical este întrebuițat într-un mod foarte variabil. Sensul

⁷Strawson, P., F., în lucrarea sa, *Meaning and Truth*, Oxford University Press, din 1970, aprecia că limbajul poate fi înțeles doar dacă se înțelege discursul și în consecință, scopul comunicării.

⁸De pildă, propoziția gramaticală: „Bunurile sunt mobile sau imobile” nu este normativă, decât dacă este scrisă în Codul civil, dobândind astfel semnificație normativă juridică în formă logică.

⁹Cu referire la semnificația semnelor și simbolurilor, a se vedea, Whitehead, A., N., *Symbolism. Its Meaning and Effect*, Macmillan Co., New York, 1927, pp. 12-17; Dobrescu, E., Simionescu, V., *Dicționar de terminologie masonică*, Editura Nemira, București, 2004, pp. 36.

¹⁰Semantica se ocupă de raportul dintre semne și expresii și de denotațiile acestora, cercetând cum se stabilește acest raport și care este natura lui; a ști să utilizezi un semn sau o expresie a limbajului juridic, înseamnă a ști să-l aplici în mod corect unui obiect sau clasă de obiecte, ceea ce presupune cunoașterea proprietăților obiectului sau clasei de obiecte.

¹¹Termenul ambiguitate, se referă la utilizarea unui cuvânt cu o pluralitate de sensuri, oferită de contextul comunicării; a se vedea, dispozițiile art. 1.268 din Codul Civil român privind interpretarea clauzelor îndoielnice.

¹²Dogaru, L., Mihai, Gh., *op.cit.*, 2015, pp. 163-168.

¹³Goodrich, P., consideră limbajul juridic ca fiind o construcție premeditată, în *Legal discourse: Studies in Linguistics, Rhetoric and Legal Analysis*, Macmillan Press, Londra, 1987, pp. 35 și urm.

¹⁴De pildă, cuvântul „sanctiune” are un sens juridic cognitiv general valabil, dar are sensuri afective diferite pentru judecător, avocat, infractor.

juridic al unei propoziții gramaticale se va căuta în propoziția normativă pe care o exprimă; desigur că, ambiguitatea și confuziile aparțin exprimărilor, în spatele cărora se află sensul normei juridice. Limbajul¹⁵ natural vorbit obișnuit, cel în care sunt exprimate normele juridice consuetudinare, este unul universal, adică se referă la toate domeniile existenței umane, fiind capabil să exprime orice este exprimabil; acesta poate avea astfel mai multe înțelesuri, adică este un limbaj polisemantic.

Limbajul juridic este format din termeni logici cu semnificație juridică, exprimați prin unul sau mai multe cuvinte. O propoziție logică se referă la ceva semnat și se exprimă prin unul sau mai multe cuvinte ce au sensuri diferite. Actele juridice au în componența lor cuvinte, propoziții și fraze gramaticale care au sensuri impuse, propuse și acceptabile¹⁶.

Ceea ce se exprimă printr-o propoziție juridică este sensul acesteia, este condiția ce trebuie satisfăcută de o anumită stare de lucruri pentru ca acea propoziție să se poată aplica stării de lucruri respective. Așadar, cunoașterea sensului unei propoziții, ne ajută să stabilim dacă aceasta este adevărată sau falsă, dacă este realizabilă sau nerealizabilă, acceptabilă sau neacceptabilă etc. În plus, se poate decide asupra uneia dintre valorile sale doar dacă îi cunoaștem sensul. Bineînțeles că, o propoziție juridică poate fie să descrie o realitate juridică¹⁷ fie să prescrie o realitate juridică¹⁸. Atât descrierea unei realități juridice cât și prescrierea unei astfel de realități pot fi interpretate în maniere diferite și cu scopuri diferite, pentru stabilirea sensului lor autentic.

Cercetarea naturii, a mecanismului și funcțiilor interpretării juridice sunt strâns legate de semnificația dreptului. Orice definiție dată dreptului îi relevă caracterul său complex, politic și moral, fără a i se diminua prin aceasta, specificitatea. Cele trei domenii principale ale socialului și anume, dreptul, morala și politica, se află în raporturi necesare, conținuturile lor fiind supuse interpenetrării. Interpretarea este operațiunea ce favorizează trecerile între aceste domenii ale socialului, respectiv, între politic, morală și drept. Conduitele, actele, atitudinile, faptele, raporturile morale, politice și juridice sunt interpretabile teoretic și practic și primesc astfel interpretări teoretice și practice.¹⁹

Un act normativ este nu doar purtător de semnificații ci acesta este și un simbol al voinței legiuitoare; la fel cum, o hotărâre judecătorească ce vizează o situație concretă simbolizează justiția *in actu*, exprimând voința celui ce aplică legea, a judecătorului

Legiitorul este axat în activitatea sa pe un obiect exterior, reprezentat de societate, de faptele sociale concrete ce trebuie reglementate, conform principiilor și valorilor invocate.²⁰ Cu toate că intervenția pentru reglementarea unor relații sociale este justificată și întemeiată, legiitorul este cel ce va decide dacă o situație trebuie reglementată și cum anume se va face.

¹⁵ Limbajul este un sistem de semne organizat conform unor reguli, în vederea fixării, prelucrării și transmiterii de informații..

¹⁶ De exemplu, propoziția „Libertatea individuală este garantată” conține sensuri impuse de Constituția română, propuse de legea pentru persoanele juridice sau de legea presei și acceptate de către destinatari.

¹⁷ Cu este de pildă, Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate, care prevede dreptul persoanelor condamnate de a avea acces la informațiile de interes public.

¹⁸ Dispoziția „Este obligatoriu ca vinovatul să fie sancționat”.

¹⁹ **De Vatell, E.**, în *Curs de lingvistică generală*, traducere, Editura Polirom, Iași 1998, pp. 87 afirma că: „Dacă ideile oamenilor ar fi întotdeauna distincte și perfect determinate, dacă n-am avea pentru a le enunța decât termeni proprii, decât expresii la fel de clare, precise, susceptibile la un înțeles unic, n-ar exista niciodată vreoa dificultate în a descoperi voința lor în cuvintele prin care au vrut s-o exprime: n-ar trebui decât ascultată limba. Dar arta interpretării încă nu ar fi, din această cauză, o artă inutilă”.

²⁰ *Neque leges, neque senatus-consulta ita scribi possunt, ut omnes casus qui quandoque inciderint, comprehendantur sed sufficis et ea, quoe plerum accidunt contineri*, adică, *Legile și senatus-consultele nu pot fi concepute astfel încât să cuprindă toate cazurile posibile, fiind suficient să prevadă ceea ce se petrece de cele mai multe ori.*

3. Ce presupune interpretarea juridică

Sub aspect etimologic, termenul „interpretare” provine din cuvintele *inter* și *pretium*, care desemnează intermediarul. Fiind o operațiune de stabilire a unui conținut și a unui sens, interpretarea are un obiect constituit (reprezentat de texte, comportamente, situații, practici și valori sociale etc.), obiect ce poartă un sens sau o semnificație.

Există mai multe feluri de interpretare în funcție de anumite criterii, astfel că interpretarea poate fi literară, sociologică, psihologică, istorică, politică ori teologică; totodată, dreptul ce constituie obiectul de interpretat poate fi dreptul obiectiv, dreptul subiectiv sau chiar sistemul dreptului. Interpretarea normei juridice, cuprinse în orice fel de acte normative în vigoare, presupune stabilirea semnificației sale reale, operațiune ce are loc corelativ cu faptele, cu actele, cu conduitele umane ori cu evenimentele.

În calitatea sa de operă a teoriei și jurisprudenței, interpretarea vizează să evidențieze: sensul autentic al textelor normative, să găsească spiritul lui și spiritul legiuitorului-autor, sensul autentic juridic al faptelor petrecute, al conduitei făptuitorului și conexiunea semnificativă juridică a acestor sensuri²¹. Desfășurată rațional, operațiunea de interpretare juridică este orientată spre două mari direcții: asupra conținutului reglementărilor în vigoare și asupra faptelor concrete la care se referă și se aplică acest conținut.²² Interpretarea juridică poate fi privită ca unitate între interpretarea dreptului (operație logico-rațională ce are ca scop lămurirea și explicarea înțeleșului exact și complet al dispoziției juridice) și interpretarea faptelor (operație logico-rațională ce are ca scop găsirea de soluții juridice pentru cazurile concrete), pentru care legea în vigoare prevede anumite consecințe juridice²³. La nivel de doctrină, interpretarea dreptului este denumită frecvent și interpretarea legii, iar interpretarea faptelor poartă adesea denumirea de interpretare factuală. Rezultă că, interpretarea legii vizează lămurirea sensului regulii juridice, iar interpretarea factuală se referă la interpretarea cazurilor concrete, a faptelor și situațiilor, fiind operația de tip logico-rațional ce este făcută cu scopul identificării de soluții juridice pentru acestea.

În concluzie, interpretarea juridică antrenează un ansamblu de operațiuni raționale de analiză, de lămurire și argumentare a sensului și semnificațiilor normelor de drept și a principiilor formulate în textele actelor normative precum și a mijloacelor de probă, cu scopul justei încadrării a unor situații din practică²⁴. Interpretarea juridică comportă destinația către două nivele: textul, pentru a surprinde norma de drept și norma, pentru a o adecva la soluționarea cazului particular. Aceasta indică așadar, o operațiune complexă de adecvare a faptelor la drept și a dreptului la fapte, ce este făcută de către autoritatea competentă. Activitatea de interpretare este orientată spre aflarea sensului propriu, a sensului real al ipotezelor, dispozițiilor și sancțiunilor cuprinse în normele juridice. Sistemul de norme juridice este rezultatul interpretării de către un legiuitor determinat, a relațiilor sociale și al aprecierii acestor interpretări după criterii valorice proprii, în urma cărora se delimitează relațiile ce vor fi sau nu reglementate într-un mod anume, precum și soluțiile de fond ce se impun a fi luate.

²¹ **Cristea, V.**, *Interpretarea și aplicarea normelor juridice*, Editura C.H. Beck, București, 2014, pp.34 și urm.; **Barac, L.**, *Repere de interpretare în drept. Ghid de interpretare în materie civilă*, Editura Universul Juridic, București, 2014, pp.23 și urm.

²² **Mihai, Gh.**, *Fundamentele dreptului*, Vol. I-II, Editura All Beck, București, 2003, pp. 474.

²³ **Humă, I.**, *Cunoaștere și interpretare în drept. Accente axiologice*, Editura Academiei Române, 2005, pp. 32; **Humă, I.**, *Principiile interpretării juridice*, Revista Pandectele Române, Editura Wolters Kluwer, București, 2007; **Voicu, C.**, *Teoria generală a dreptului*, Editura Lumina Lex, București, 2002, pp. 253.

²⁴ **Craiovan, I.**, *Tratat de teoria generală a dreptului*, ediția a III-a, Editura Universul Juridic, București, 2015, pp.487 și urm.

BIBLIOGRAPHY

1. **Barac, L.**, *Repere de interpretare în drept. Ghid de interpretare în materie civilă*, Editura Universul Juridic, București, 2014 ;
2. **Chabas, F.**, *Leçons de droit civil*, Montchrestien, Paris, 1991;
3. **Craiovan, I.**, *Tratat de teoria generală a dreptului*, ediția a III-a, Editura Universul Juridic, București, 2015;
4. **Cristea, V.**, *Interpretarea și aplicarea normelor juridice*, Editura C.H. Beck, București, 2014;
5. **David, R.**, *Les grands systèmes de droit contemporain*, Librairie Dalloz, Paris, 1982;
6. **De Vattel E.**, în *Curs de lingvistică generală*, traducere, Editura Polirom, Iași 1998;
7. **Dobrescu, E., Simionescu, V.**, *Dicționar de terminologie masonică*, Editura Nemira, București, 2004;
8. **Dogaru, L., Mihai, Gh.**, *Norma juridică și interpretarea ei*, Editura Universul Juridic, București, 2015;
9. **Goodrich, P.**, *Legal discourse: Studies in Linguistics, Rhetoric and Legal Analysis*, Macmillan Press, Londra, 1987;
10. **Humă, I.**, *Cunoaștere și interpretare în drept. Accente axiologice*, Editura Academiei Române, 2005;
11. **Humă, I.**, *Principiile interpretării juridice*, Revista Pandectele Române, Editura Wolters Kluwer, București, 2007;
12. **Mihai, Gh.**, *Fundamentele dreptului*, Vol. I-II, Editura All Beck, București, 2003;
13. **Pârvu, I.**, *Semantica și logica științei*, Editura Politică, București, 1974;
14. **Popescu, S. & colectiv autori**, *Teoria generală a dreptului*, Editura Pro Universitaria, București, 2016.